Societatea Academică din România (SAR)
Policy Brief #69, iulie 2015

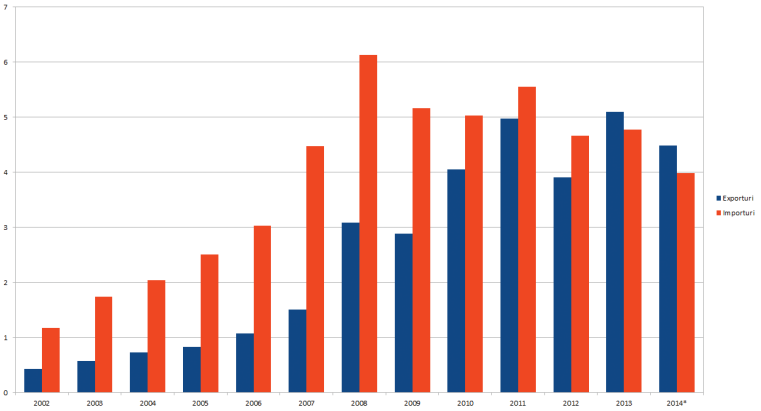
Povestea Cenușăresei: adevărata "revoluție agrară" se întâmplă chiar acum, sub ochii noștri

Cât de mult a ajutat UE agricultura din România și de unde trebuie să se ajute singură

Agricultura românească a reușit să-și demonstreze, pentru al doilea an la rând, potențialul uriaș, la capătul unei evoluții spectaculoase care a culminat cu o situație care părea incredibilă până acum câțiva ani: importurile au depășit exporturile. Asta s-a întâmplat mai degrabă în ciuda politicilor economice și mai puțin datorită lor.
România este prinsă ca între ciocan și nicovală între incompetența și corupția locală, pe de-o parte, respectiv interesele politice comunitare, calibrate spre nevoile economice ale Europei dezvoltate, pe de altă parte. Potențialul local este în continuare sub-utilizat – cea mai vizibilă dovadă fiind faptul că unu până la două milioane de români au ajuns să contribuie la productivitatea agricolă a altor țări – ca Spania sau Italia.
Pentru a face pasul următor, către o valoare adăugată mai mare și către mai multă prosperitate în mediul rural (care în România înseamnă jumătate din populație - cel mai ridicat procent din UE), este nevoie de politici publice care să minimizeze problemele locale specifice dar să și asigure reglajul fin al Politicii Agricole Comune față de nevoile României.

Veștile bune

2014 a fost al doilea an la rând în care exporturile românești de produse agroalimentare au reușit să depășească importurile[1]; iar tendința este una de consolidare (vezi grafic 1).

Grafic 1. *Exporturile au atins 5,4 miliarde de euro, un nou record istoric. Situația părea de neimaginat în urmă cu doar un deceniu: în 2002 sau 2003 de exemplu, exporturile pe un an întreg nu depășeau exporturile unei singure luni din 2014, iar față de importuri erau de trei ori mai mici[2]. Vârful importurilor a fost atins în 2008, ultimul an dinaintea crizei, când România a cumpărat alimente în valoare de 6 miliarde de euro și a vândut de numai 3 miliarde. După care, producția internă și exporturile au continuat să crească. Cerealele, floarea soarelui și produsele din tutun aduc peste jumătate din valoarea totală a exporturilor. În schimb, importurile sunt relativ uniform distribuite, singurele produse care depășesc cu puțin câte 5% din total fiind carnea de porc și zahărul.*

Care sunt motivele? Spectaculozitatea saltului poate fi pusă în principal pe seama aderării la Uniunea Europeană, care a însemnat deschiderea piețelor, subvenții agricole mai mari dar și investitori care au ales să cumpere terenuri în România și să aducă tehnologie, know-how și capital.

Veștile proaste

Totuși, în relația strict cu UE, balanța este încă deficitară, pentru că 80% din importuri vin

[1] **"Excedentul comercial al schimburilor de produse agroalimentare din anul 2014 a fost de 514,3 mil. euro " -** comunicat MADR, disponibil la http://www.madr.ro/comunicare/1801-comunicat-de-presa.html

[2] **"Dinamica schimburilor comerciale cu produse agroalimentare ale României în ultimul deceniu" -** Toma Dinu, disponibil la https://ro.scribd.com/doc/135817739/Toma-Dinu-Dinamica-Schimburilor-Comerciale

din spațiul comunitar în timp ce exporturile românești ajung în UE doar în proporție de 60%[3].

Structura exploatațiilor agricole din UE

STATUL	mii ha.	mii ferme	supr. Medie ha.
Franța	27837	516,1	53,9
Spania	23753	989,8	24
M. Britanie	16881	186,8	90,4
Germania	16704	299,1	55,8
Polonia	14447	1506,6	9,6
România	13306	3859	3,4
Italia	12856	1620,9	7,9
Grecia	5178	723,1	7,2
Irlanda	4991	139,9	35,7
Ungaria	4686	576,8	8,1
Bulgaria	4476	370,5	12,1
Portugalia	3668	305,3	12
Cehia	3484	22,9	152,4
Suedia	3066	71,1	43,1
Austria	2878	150,2	19,2
Lituania	2742	199,9	13,7
Danemarca	2647	42,1	62,9
Finlanda	2291	63,9	35,9
Slovacia	1896	24,5	77,5
Olanda	1872	72,3	25,9
Letonia	1796	83,4	21,5
Belgia	1358	42,9	31,7
Croația	1316	233,3	5,6
Estonia	941	19,6	48
Slovenia	483	74,7	6,5
Luxemburg	131	2,2	59,6
Cipru	118	38,9	3
Malta	12	12,5	0,9
TOTAL	**175815**	**12248**	**14,4**

sursa: Eurostat

Iar acesta este doar un prim punct slab din spatele unui set de date aparent pozitiv.

Tabel. 1. *Celălalt punct slab este structura exporturilor, care se bazează în continuare mai ales pe materii prime - în proporție de cel puțin 60%. În cazul importurilor defalcarea nu este foarte clară din cauza ponderii statistice mari a capitolului „alte produse", alimentele procesate par să depășească substanțial 50%.*

Însă probabil cea mai importantă pierdere nu se vede în statistici – este vorba de forța de muncă mai mult s-au mai puțin calificată din agricultură care a ajuns să fie „exportată" definitiv, astfel că între unu și două milioane de români contribuie acum la producția altor țări din UE. Premiza acestei migrații, încurajată de politicile comunitare, este că libera circulație a forței de muncă va duce la fructificarea mai bună a oportunităților și va mări competitivitatea. Timpul a demonstrat însă – pe de o parte, că agricultura românească poate fi mult mai productivă decât se credea și pe de altă parte că forța de muncă respectivă poate aduce valoare adăugată suficientă chiar și la salarii de 3-4 ori mai mari decât primea în România.

Cauzele

Toate acestea sunt efectele secundare ale felului în care este construită Politica Agricolă Comună. Pilonul ei fundamental este securitatea alimentară a spațiului european, unde odată cu avansul industrializării agricultura a devenit complet „nerentabilă", iar reglajul fin este făcut în favoarea Franței și parțial a Germaniei, caracterizate de o pondere relativ redusă a agriculturii în economie și a agricultorilor în forța de muncă.
Concret, asta se traduce în plăți substanțiale pentru activitatea curentă și trecerea în plan secund a investițiilor sau a dezvoltării. Cea mai recentă reformă PAC, operată în mandatul comisarului român Dacian Cioloș[4], atenuează această diferență dar într-o măsură destul de mică - dată de dificultatea negocierilor politice și de rezistența la schimbare a stakeholderilor.
De exemplu, una dintre puținele schimbări majore deja sesizabile, plata suplimentară pentru femierii tineri, va avea efecte mai degrabă formale - de exemplu cum s-a văzut deja: copii are devin proprietari în acte în numele părinților. Pe de altă parte, condiționările legate de mediu și de zonele vulnerabile pot deveni o oportunitate; iar bugetul mai mare pentru dezvoltare rurală este de-a dreptul o veste bună.
Ce înseamnă asta concret? Înseamnă că în limitele destul de strânse ale PAC, România trebuie să caute o flexibilitate maximă și să-și formuleze propriile politici de reglaj fin, pentru a putea rezolva mai bine problemele specifice locului.
Cea mai la îndemână soluție este statutarea unor instrumente de credit intermediate de bănci, prin

[3] **"Analiza comparativă a schimburilor comerciale cu produse agroalimentare în anul 2013 față de anul 2012"** - MADR, disponibil aici: http://www.madr.ro/ro/comunicare/1078-analiza-comparativa-a-schimburilor-comerciale-cu-produse-agroalimentare-in-anul-2013-fata-de-anul-2012.html

[4] **„Dacian Cioloş: Structura în UE s-a schimbat şi trebuie să ţinem cont de noua realitate"** - interviu TVR, disponibil la http://stiri.tvr.ro/exclusiv-dacian-ciolos--structura-in-ue-s-a-schimbat-si-trebuie-sa-tinem-cont-de-noua-realitate_32254.html

intermediul cărora fermierii să aibă acces la finanțare masivă pentru investiții, pe care ar urma să le plătească din subvențiile viitoare. Avantajele ar fi multiple: fermierii sunt astfel co-interesați să își gândească afacerea pe termen lung, pentru stat există un instrument suplimentar de verificare a oportunității subvențiilor iar pentru bancheri o garanție că își vor lua banii înapoi.

Studiu de caz: Un proprietar a cumpărat pe credit 300 de hectare cu un milion de euro și se așteaptă la o productivitate de 6 tone la hectar. La un preț mediu de 150 de euro pe tonă va obține un venit de 270.000 de euro pe an, la care se adaugă subvenția la hectar – încă 60.000 de euro. În varianta vizată de PAC, el va folosi încasările din marfă pentru a plăti lucrările și rata la bancă iar cele 60.000 de euro le va păstra ca profit. Într-o variantă în care banca intervine din nou, ca intermediar pentru investiții, proprietarul va lua un încă un credit pentru îmbunătățiri funciare - de exemplu jumătate de milion de euro pentru un sistem de irigații. Productivitatea netă (scăzând costurile suplimentare cu irigația) crește la 8 tone la hectar, toți banii încasați din subvenție sunt plătiți băncii timp de 15 ani, dar încasările din vânzarea recoltei cresc la 360.000 de euro pe an – noul profit fiind astfel de 90.000 de euro. Astfel, eficiența directă a subvenției a crescut cu 50% iar eficiența totală (care după încheierea celor 15 ani intră integral în buzunarul fermierului) crește cu 150%. La rândul său, prin prelevările bugetare suplimentare (luând în calcul constanta generală de 33% din PIB) statul încasează anual – în loc de 20.000 de euro – 50.000 de euro, ceea ce înseamnă echivalentul a peste trei sferturi din subvenția venită de la UE.

Problemele cunoscute

1. Structura exploatațiilor

România are 7,6% din suprafața agricolă a Uniunii Europene[5] dar 3,67 de milioane de exploatații, adică 31,5% din total *(vezi tabel 1)*.

Structura exporturilor în 2013

	mii tone	mil. Euro	valoare
Grâu	4.773,3	977,7	19,2
Porumb	3.233,4	731,0	14,3
Semințe de floarea-soarelui	1.420,2	550,7	10,8
Țigări de foi, țigarete	32,8	506,0	9,9
Orz	1.132,9	223,6	4,4
Semințe de rapiță	471,9	192,6	3,8
Ulei de floarea-soarelui	197,7	166,4	3,3
Animale vii din specia ovine sau caprine	64,5	149,7	2,9
Carne de pasăre	69,6	138,2	2,7
Animale vii din specia bovine	51,5	131,4	2,6
Turte din extr. grăsimilor vegetale	415,2	88,1	1,7
Produse de brutărie, patiserie	44,5	75,4	1,5
Preparate alimentare	14,6	70,0	1,4
Preparate și conserve din carne	19,6	64,4	1,3
Turte și alte reziduuri de soia	117,1	52,0	1,0
Zahăr	79,9	49,7	1,0
Ape minerale care conțin zahăr	112,2	48,6	1,0
Miere	12,6	40,9	0,8
Fructe cu coajă	8,7	38,8	0,8
Ciocolată	8,3	36,6	0,7
Brânzeturi	11,0	35,0	0,7
Carne de porc	14,5	31,9	0,6
Cârnați	8,9	31,5	0,6
Legume	6,1	26,3	0,5
Margarină	24,6	25,2	0,5
Alte produse		616,4	12,1

sursa: MADR

Tabel 2. *Explicație tabel: România este pe primul loc în UE[6] la umărul de exploatații agricole, cu aproape o treime, mai mult decât următoarele clasate – Polonia și Italia – la un loc. Din punctul de vedere al suprafeței agricole totale, România este pe locul al șaselea, exact între cele două țări menționate. Însă după suprafața medie a exploatației România este a treia de la coadă, fiind întrecută doar de Malta și Cipru.*

Dimensiunea medie a unei ferme este de 3,6 hectare, de patru ori mai mică decât media UE de 14,4 hectare și una dintre cele mai mici din Europa. Chiar și media de 3,6 hectare vine dintr-o discrepanță uriașă între fermele cu personalitate juridică (aproximativ 28.000, cu o medie de peste 200 de hectare și cu 45% din suprafața totală) respectiv cele fără personalitate juridică (2 hectare în medie dar 55% din suprafața totală).

Istoric, cu puține excepții, politica publică față de această situație a fost „încurajarea" comasărilor, care a culminat cu politica stalinistă de colectivizare forțată. Efectele pozitive nu prea s-au văzut - anul 1989 a găsit agricultura românească la un nivel catastrofal de productivitate. Chiar și în condițiile unei reconstituiri aproximative a proprietăților agricole, producția de cereale a crescut, la 25 de ani distanță, de la 17 la aproape

[5] **„România are cele mai multe exploatații agricole din UE, dar cu suprafață utilizată în scădere"** - Mediafax, disponibil la http://www.mediafax.ro/economic/romania-are-cele-mai-multe-exploatatii-agricole-din-ue-dar-cu-suprafata-utilizata-in-scadere-13792824

[6] **"Farm structure statistics"** - Eurostat, disponibil la http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Farm_structure_statistics

22 de milioane de tone pe an; fără să mai fie nevoie de CAP-uri, IAS-uri și producție recoltată cu „elevi, studenți și militari în termen".

Chiar și așa, politica publică a mers pe principiul „more of the same", decidenții politici pronunțându-se pentru încurajarea fermelor mari și comasarea celor mici; culminând cu propunerea economistului-șef al BNR de-a impozita exclusiv fermierii mici, pentru a-i forța să vândă.[7]

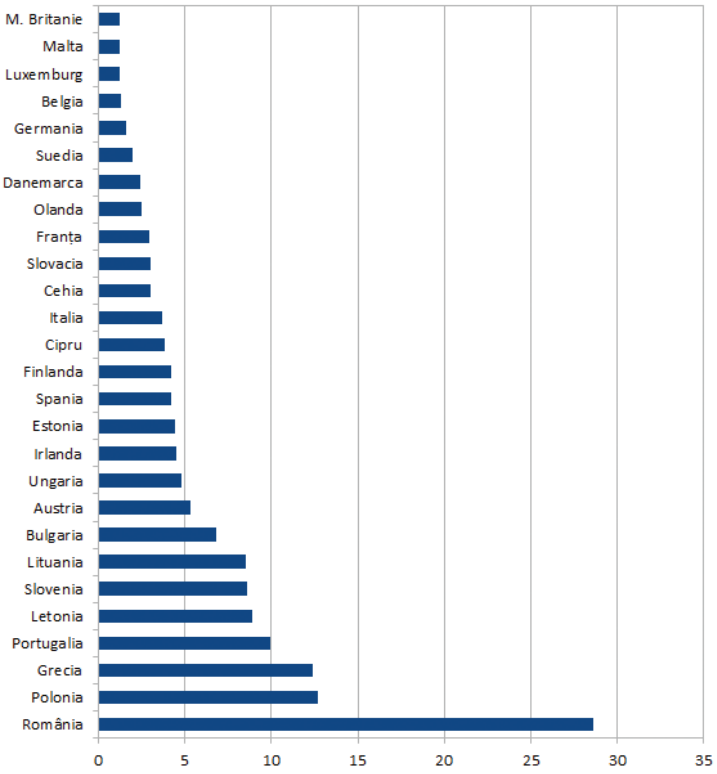
Există o explicație a acestor politici care uneori este de bună-credință, respectiv faptul că există moduri diferite de-a măsura productivitatea în agricultură, cu rezultate aflate la extreme:

Productivitatea angajaților este în mod cert favorizată de mecanizare, dar care presupune cultivarea unor suprafețe cât mai mari cu cereale. Un singur angajat cu o combină agricolă performantă poate lucra 100 de hectare sau chiar mai mult. Așa cum am explicat deja, acesta a fost singura modalitate fezabilă de continuare a agriculturii în Vestul Europei (sau în SUA) unde populația rurală redusă și productivitatea industrială au făcut ca ferma tradițională, familială (sau „de subzistență" cum i se spune mai nou) să fie nefezabilă. Însă acesta a fost un proces natural, îndelungat, care în România nu s-a întâmplat nici până astăzi.

Productivitatea terenului este, în schimb, net favorizată de culturile intensive în muncă, pe suprafețe mici dar cu produse de valoare adăugată mare - fructe, legume etc. Aici este nevoie de un angajat pentru fiecare hectar, însă valoarea recoltei poate fi de până la 10 ori mai mare sau uneori chiar mai sus.

Puse într-un sistem, cele două ecuații arată cam așa: un angajat care cultivă cereale pe 100 de hectare produce aceeași sumă de bani ca zece angajați care cultivă legume pe zece hectare. În primul caz, productivitatea resursei umane este de 10 ori mai mare, dar în al doilea caz productivitatea terenului este de 10 ori mai mare.

Pentru țări ca Franța sau Germania, ajunse în postura din care populația ocupată în agricultură este oricum minusculă, prima variantă este și singura (deși există și acolo mici ferme familiale care reușesc să obțină venituri decente din ferme care la noi sunt considerate „de subzistență"). În România, populația rurală este aproape jumătate iar cea ocupată în agricultură depășește un sfert (vezi grafic 2) -.

Grafic 2. *Mai mult de un sfert din forța de muncă a României figurează ca ocupată în agricultură, acesta fiind cel mai ridicat procentaj din Uniunea Europeană. Însă doar una din nouă persoane ocupate în agricultură este angajată cu salariu, acesta fiind cel mai mic procentaj din Uniunea Europeană*[8].

Caz în care, politica este cel puțin păguboasă dacă nu criminală. De ce a fost totuși preferată? Dincolo de explicația „de bună credință" - calculul de productivitate făcut doar prin una dintre metode, mereu au existat și interese politice care să favorizeze această abordare - fie lobby-ul politic al marilor proprietari înainte de comunism, fie politica stalinistă de industrializare pe seama agriculturii din timpul comunismului, fie lobby-ul politic al celor care și-au dorit să devină mari proprietari după comunism.

Însă efectele sociale dezastruoase se văd - cele unu-două milioane de români care din "neproductivi" în fermele lor au devenit foarte productivi în Spania și Italia, țări care de altfel sunt la rândul lor victime colaterale ale Politicii Agrico-

[7] **„Valentin Lazea: Trei direcții pentru agricultură, cu ochii pe anul 2014"**, cursdeguvernare.ro, disponibil la http://cursdeguvernare.ro/cum-iesim-din-lumea-a-doua-valentin-lazea-trei-directii-pentru-agricultura-cu-ochii-pe-anul-2014.html

[8] **"Employment in agriculture"** - Eurostat, disponibil la http://ec.europa.eu/agriculture/statistics/agricultural/2012/pdf/c5-1-351_en.pdf

le Comune; dar care în felul acesta au început să culeagă și beneficii.

Pe de altă parte, există și în România exemple de succes, chiar dacă în acest moment sunt mai degrabă excepții - comunități întregi care prosperă din agricultura făcută inteligent, chiar și pe suprafețe mici: fie că este vorba de deținătorii de solarii din Matca/Galați (sau cei din sudul județului Ilfov), fie de cultivatorii de mere din Voinești/Dâmbovița, de căpșune din Albești/Argeș, de pepeni din Dăbuleni/Dolj și alte câteva zeci de astfel de cazuri. Sunt excepții pentru că au reușit să se impună în ciuda tuturor politicilor agricole care le-au stat împotrivă. Dar dacă ele ar exista, satele prospere au toate șansele să devină regula.

Există câteva repere comune care dau firul-roșu al acestor excepții: infrastructura istorică de cercetare sau procesare, modele de succes răspândite mimetic și „viral" și/sau asociații de producători înființate voluntar pentru apărarea intereselor comune – începând de la pază și protecție și ajungând la negocierea colectivă a contractelor, obținerea de finanțări sau chiar lobby-ul politic.

La polul opus, județele unde cultura „mare", de cereale, s-a consolidat - Ialomița, Călărași, Teleorman sau Vaslui - sunt în continuare cele mai sărace și chiar în condiții ipotetice de comasare completă și productivitate maximă calculele arată că nu e prea mult loc de îmbunătățire.

Iar explicația este foarte ușor de decriptat și din statistici. În condițiile în care salariul minim este ceva mai mult de 200 de euro în România dar peste 1000 în majoritatea țărilor europene, avantajul comparativ devine evident. Un angajat în industrie în România poate spera la un venit de cel mult 300-400 de euro, "că atât e productivitatea, mică". În Spania, el va lua dublu ca salariu în agricultură, dar aceiași bani i-ar putea obține și aici, pe propria micro-fermă, dacă ar avea condiții decente de piață[9].

La fel de bine, observația este ușor de decriptat empiric. În recenta panică morală[10] declanșată de presupusul refuz al „asistaților social" din Dângeni/Botoșani de-a lucra la o fabrică de confecții pentru 1000 de lei pe lună, punctul unde zice-se că „se întâlneau cererea cu oferta", unul dintre răspunsuri ar fi trebuit să sune lămuritor: „eu banii ăștia îi pot face și acasă, stând cu o vacă sau cu ceva".

Dar cum să treci de la o vacă la două vaci, apoi la o fermă de vaci? Aceasta-i întrebarea al cărei răspuns ar putea face diferența dintre "subzistență" și bunăstare. Rezolvarea nu este deloc simplă și presupune măcar doi pași majori preliminari: conștientizarea rolului social-comunitar al agriculturii, apoi reorientarea pe cât posibil a subvențiilor dinspre cheltuielile curente către cele de capital. Apoi trebuie rezolvate celelalte probleme, pe care le voi detalia în paginile următoare.

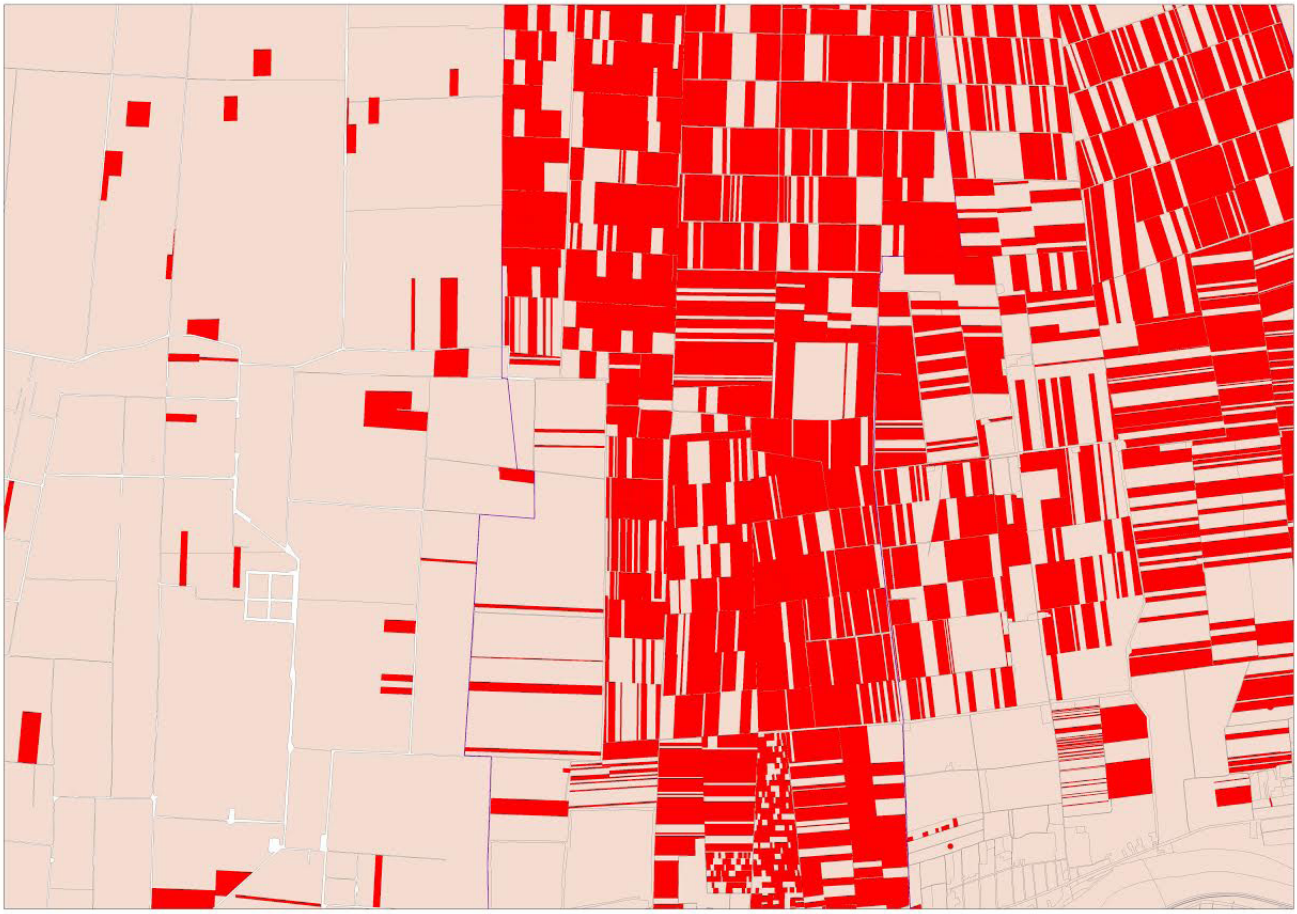
Studiu de caz: Malta este țara cu cea mai mică exploatație agricolă medie din Uniunea Europeană, dată de specificul geografic dar și de faptul că nu a existat vreodată o politică sistematică de comasare. Există 12.500 de exploatații cu o suprafață medie sub un hectar (în total cât o cincime din Insula Mare a Brăilei), dar ferma tipică are câteva mii sau chiar sute de metri. Ținta principală a fermierilor nu este productivitatea ci „subzistența", pe care o denumesc însă „securitate alimentară". Chiar și în aceste condiții, la care se adaugă provocarea unui climat arid, Malta reușește să își asigure 20% din necesarul de hrană pe plan local (produse mai scumpe, primele care dispar de pe tarabe, preferate de localnici și turiști deopotrivă). Poate părea foarte puțin la prima vedere, totuși asta înseamnă că fiecare hectar asigură alimentele pentru 8 persoane. Dacă România ar obține o performanță comparabilă pe cele 13 milioane de hectare disponibile, ar produce alimentele necesare pentru mai mult de 100 de milioane de oameni, adică de cinci ori propria populație.

2. Situația legală și logistică

„Când apare câte un anunț în România că se vând câteva sute sau mii de hectare se înroșesc telefoanele, sună brokerii imobiliari de la Londra să întrebe despre ce e vorba. De multe ori au surpriza să afle că e cu totul altceva", povestea de curând un evaluator imobiliar care după căderea pieței rezidențiale încearcă să deschidă o direcție strategică în zona agricolă. Chiar și o exploatație „comasată", de sute de hectare, poate însemna în realitate o

[9] **"Iată de ce agricultura este mai importantă decât industria, deocamdată"**- Lucian Davidescu / agrointeligenta.ro, disponibil la http://agrointel.ro/15284/iata-de-ce-agricultura-este-mai-importanta-ca-industria-deocamdata/

[10] ***"Mai bine săraci, decât să muncească.* Într-o comună din Botoșani, asistații social refuză locurile de muncă"** - *digi24.ro, disponibil la* http://www.digi24.ro/Stiri/Regional/Digi24+Iasi/Stiri/Mai+bine+saraci+decat+sa+muncesca+Intr-o+comuna+din+Botosani+as

Harta 1. *Iată un exemplu[11] de teren „bine comasat": Numărul de loturi roșii este de 2627, cu o suprafață totală de 3351 hectare. Suprafața în care ele sunt situate este de 8792 hectare.*

colecție pestriță de zeci de parcele risipite pe ici pe colo, la distanțe de ordinul kilometrilor între ele *(vezi harta 1)*.

Pentru investitori este un adevărat coșmar logistic - în cazurile extreme necesarul de motorină pentru lucrările agricole crește chiar și de la simplu la dublu. Punctual, singura rezolvare pentru această situație este „caveat emptor" - fiecare să aibă grijă ce cumpără, însă o rezolvare generală este foarte greu de închipuit - până la urmă este doar consecința nedorită a unei încercări de-a forța comasări acolo unde poate că nu era cazul de comasări.
Peste, vin dubiile referitoare la situația juridică a terenurilor - litigii, succesiuni nefăcute, documente dubioase, lipsa cadastrului și întabulării, suprapuneri de suprafețe etc. Ceea ce arată o dată în plus că ambiția de-a comasa terenurile este nerealistă fie și măcar din punct de vedere tehnic. Totuși, măcar a doua problemă trebuie rezolvată în orice scenariu iar singura variantă fezabilă este ca statul să-și asume în sfârșit să facă cadastrul general gratuit (sau rambursabil din subvenții!), după o metodologie unitară și cu ajutorul celor mai noi tehnologii de cartografiere și procesare a datelor.
Pentru cazurile extreme, acolo unde situația pare de nerezolvat din cauza fraudelor la reîmpărțire, a restituirilor rău-intenționate (parcele de un metru lățime!), a imposibilității practice de-a lucra pământul, poate că ar trebui să existe și posibilitatea ca, prin hotărâre judecătorească și un minim consens, să se facă reparcelări.
O alternativă „de piață" este ca proprietarii care nu își pot lucra în mod eficient terenurile din motive logistice, care se arată dispuși să vândă dar nu sunt mulțumiți de prețul primit în prezent, să își poată stabili un preț-țintă de vânzare, ferm, iar până în momentul în care îl vor primi să fie scutiți integral de impozitul pe terenul agricol.

11 **Rezultatul investigației la fața locului în cazul unui teren de 3351 ha scos la vânzare** – Cătălin Brișcariu, NAI România / www.nairomania.ro/

Problemele ignorate

3. Furturile

De departe cea mai mare problemă a agriculturii românești o reprezintă infracționalitatea - furturile de produse agricole direct din teren. În cazul marilor exploatații agricole, paza are un cost care ajunge deseori un procent cu două cifre din total. Aceasta este însă cea mai mică dintre probleme, pentru că măcar acest cost este asumat și supracompensat de costurile locale mult mai mici la achiziția terenurilor sau cu forța de muncă.
Problema mai puțin vizibilă dar mult mai gravă este decizia de oportunitate - antreprenorii agricoli sunt obligați să se orienteze către culturi cu rentabilitate mică (sau chiar nerentabile pe suprafețele mici disponibile), dar cu reziliență mai mare la furturi.
Orice încercare de-a înființa culturi mai rentabile - legume, livezi etc. prezintă un risc uriaș, întrucât proaspăta afacere devine „premium-target" pentru toți hoții din zonă. Așa se face că, deși statistic infracționalitatea agricolă poate părea neglijabilă, episoadele de furt rămase nepedepsite inhibă orice potențial de dezvoltare.
La nivelul întregii economii, s-ar putea spune că infracționalitatea din agricultură are un efect nociv aproape comparabil cu marea corupție.
În acest caz, Politica Agricolă Comună are foarte puține instrumente fezabile, iar rezolvarea decisivă poate veni doar din direcția Poliției și a Justiției. Prima veste bună este că furturile în câmp deschis sunt relativ ușor de depistat și instrumentat, în special cu ajutorul tehnologiilor moderne - drone, camere de filmat cu infraroșu etc. A doua veste bună este că există o instituție - Jandarmeria - supradimensionată (peste 20 de mii de angajați) și subocupată (în condițiile în care căderea prețului petrolului face gazele de șist nerentabile - deci nu vor mai fi sonde rurale de păzit, nici proteste urbane de împrăștiat), care s-ar putea ocupa de fenomen. A treia veste bună - ofițerii de informații și-ar putea satisface impulsurile de-a supraveghea amenințările la siguranța (alimentară, ce-i drept) națională într-un mod mai productiv. Mai lipsește doar decizia politică strategică de-a stabili ordinea unde chiar este nevoie să fie stabilită.
Complementar, probabil că este nevoie și de o măsură administrativă care să responsabilizeze statul să-și facă treaba, respectiv un fond de reasigurare pentru asigurătorii care încheie polițe contra furturilor agricole, după următorul principiu. Asiguratul își încheie o poliță la un preț rezonabil și plătește daunele tot la un nivel rezonabil. Însă dacă de exemplu într-o comună furturile sunt atât de sus încât riscul este prea scump sau de-a dreptul neasigurabil, înseamnă că autoritatea nu își face treaba, iar atunci este cazul ca statul să scoată din buzunar diferența.

4. Degradarea solului

O altă problemă în mare parte ignorată este productivitatea scăzută dată de supra-utilizarea sau sub-utilizarea terenurilor[12] . Deșertificarea afectează deja peste 400.000 de hectare, eroziunea alte 700.000 iar o surafață neestimată până acum este victima excesului de fertilizatori, mergând până la otrăvirea cu nitriți la nivelul pânzei freatice. Per-total, doar 27% din soluri au fertilitate ridicată sau foarte ridicată, 21% fertilitate moderată iar restul de 52% o fertilitate redusă.
În aceste cazuri soluțiile sunt fie plantarea de perdele forestiere, în cazurile moderate sau în scop preventiv, fie împădurirea completă, în cazurile extreme. Aici chiar și în lipsa subvențiilor, puține și greu de obținut, investiția poate fi rentabilă pe termen lung în condiții de piață și de exploatare sustenabilă a lemnului. Un hectar împădurit nu produce venituri timp de 20 de ani, dar în această perioadă își poate dubla sau chiar tripla valoarea - randament pe care băncile nu mai reușesc să-l asigure de câțiva ani. Un instrument de politică publică la îndemâna statului ar fi să negocieze cu fondurile de pensii private obligatorii redirecționarea unei părți din banii colectați în acest instrument de plasament.
În cazul perdelelor forestiere, poate fi folosită cu succes schema pre-finanțării bancare - caz în care nu subvenția în sine ci simpla creștere de productivitate are șanse să ducă la amortizarea investiției și a dobânzilor în scurt timp.

5. Lichiditatea redusă

Deschiderea piețelor de export și politica (reală, în ultimii ani!) a marilor magazine de-a se apro-

[12] **„Solul – temelia dezvoltării durabile a agriculturii şi economiei naţionale"**- acad. Cristian Hera, disponibil la http://www.enciclopedia-economica.ro/upload/files/AT_SOLULROMANIEI-2-2-1-word-prezentareSOL-acad-Hera.pdf

viziona din surse locale au făcut ca micii producători să își poată găsi mai ușor clienți pentru marfa recoltată. Totuși, infrastructura rămâne sporadică iar accesul la bani cash este în cel mai bun caz inconstant. Situația este complicată chiar și pentru deținătorii de mari exploatații agricole, însă aici ieșirea din afacere înseamnă doar că altcineva o va prelua curățată de datorii. Pentru micii producători, lipsa de cash duce la abandonul definitiv al exploatațiilor și reprofilarea către o sursă de venit mai sigură: altă mesrie sau agricultura în altă țară. În acest caz, nu există o rezolvare financiară directă - băncile sau asigurătorii nu își asumă vreodată un asemenea nivel de risc. Există însă două rezolvări indirecte.

Una „tradiționalistă" - înființarea de centre zonale de colectare și procesare a produselor agricole, după modelul parcurilor industriale înființate în guvernarea Năstase, care deși au avut un succes moderat în sine, au marcat începutul unei reindustrializări care să depășească nivelul de fabrică de textile. Nu este nevoie de fonduri directe de la stat - ba probabil că mai mult ar face rău! - ci doar de un concept unitar care să fie prezentat public și în care să fie angrenate băncile, casele de comerț cu cereale și lanțurile de procesare și distribuție.

Una „modernistă" - subvențiile care se acordă pentru energiile regenerabile au lăsat la urmă atât biomasa cât și posibilitatea micilor producători de-a livra înapoi în rețea, prin propriul contor electric, la preț garantat. Totuși, încă nu este prea târziu iar legea care permite livrarea în rețea este de multișor „în dezbatere"[13] . Posibilitatea de-a produce electricitate sau de-a vinde combustibil de tip biomasă producătorilor de electricitate ar asigura o sursă suplimentară de cash pentru producătorii agricoli și cu o lichiditate mult mai mare.

[13] **„MINUNE: Un proiect de lege în domeniul energiei care poate avea efecte bune!"** - Lucian Davidescu / romaniacurata.ro, disponibil la http://www.romaniacurata.ro/veste-buna-electrica-va-fi-obligata-sa-ne-cumpere-curentul-inapoi/

Concluzie

Exploatarea inspirată a potențialului agricol este singura șansă realistă de-a scoate mediul rural din secolul al XIX-lea și de-a transforma o problemă socială într-un motor economic – iar beneficiile s-ar vedea la nivelul întregii economii în momentul în care numărul de potențiali cumpărători din economie s-ar dubla (mediul rural este acum în mare parte ignorat sau tratat marginal ca piață de consum, din cauza puterii de cumpărare foarte reduse). În plus, agricultura oferă și cele mai la îndemână oportunități de antreprenoriat, principalele piedici fiind de natură politică și administrativă. În momentul în care ele ar fi eliminate și eventual înlocuite cu sprijin, *graficul 1* are toate șansele să își consolideze creșterea explozivă.

Recomandări

- Reorientarea politicilor agricole locale de la cheltuieli curente la investiții, printr-un mecanism de reglaj fin care să respecte totuși liniile directoare ale Politicii Agricole Comune.
- Înființarea unui sistem de intermediere bancară, care să asigure fondurile necesare pentru investiții pe termen lung și cu valoare adăugată mare (irigații, perdele forestiere, silozuri, logistică, linii de procesare etc.)
- Instituirea unei politici de „toleranță zero" față de infracționalitatea din sectorul agricol, cu implicarea masivă a Jandarmeriei și cu investiții sistematice în tehnologii de supraveghere.
- Aplicarea unui sistem de reasigurare prin intermediul căruia statul să-și plătească propriile eșecuri atunci când e vorba de protecția (garantată prin Constituție!) a proprietății private.
- Recunoașterea oficială a micilor producători agricoli ca motor de dezvoltare economică și socială, spre deosebire de statutul de "asistați social" și deținători de "ferme de subzistență" care li se atribuie acum.
- Efectuarea unui cadastru național sistematizat, gratuit sau pe bază de credit plătibil din subvenție, însoțit de stimulente ficale sau chiar - acolo unde este nevoie - de reparcelări încuviințate de instanță.
- Încurajarea fondurilor de pensii private să folosească o parte din banii colectați obligato-

riu pentru investiții cu randament bun pe termen lung - împăduririle suprafețelor agricole compromise.
- Înființarea de parcuri agro-industriale zonale care să asigure colectarea și procesarea produselor agricole, prin cooperare cu stake-holderii interesați direct și fără efort de la bugetul de stat – cel mult prin accesarea unor fonduri europene pretabile.
- Adoptarea și aplicarea legii „feed-in-tariff", care să le permită producătorilor de electricitate pe bază de biomasă să livreze în rețea la preț garantat și să își asigure astfel lichiditatea.